

TÁTO VOJNA UKONČÍ VŠETKY VOJNY

VEĽKÁ VOJNA (1914 – 1918)

V KONTEXTE

OBLASŤ
Napätý mier

PREDTÝM

1881 Nemecko, Rakúsko-Uhorsko a Taliansko vytvárajú Trojspolok.

1897 Nemecko začína budovať námornú flotilu, čím štartuje námorné preteky v zbrojení s Britániou.

1907 Británia, Francúzsko a Rusko vytvárajú Trojdohodu.

1912 – 1913 Po dvoch balkánskych vojnách sa ukazuje, že Srbsko je silný ambiciózný štát.

POTOM

1. decembra 1918 Juhoslávia je vyhlásená za nezávislý suverénny štát.

14. februára 1919 Štáty Dohody na Parížskej mierovej konferencii navrhujú zriadiť Spoločnosť národov na podporu medzinárodnej spolupráce.

1923 Oslabenú nemeckú ekonomiku drví hyperinflácia.

Len pár týždňov po vypuknutí prvej svetovej vojny napísal spisovateľ H. G. Wells článok s názvom *Vojna, ktorá ukončí všetky vojny*. Z názvu článku sa neskôr stal najznámejší a najparadoxnejší slovný zvrät spájaný s týmto globálnym konfliktom. V roku 1918 sa rozšíril po celej Európe a stal sa synonymom ná-

deje na lepšiu budúcnosť. Bol však na túto nádej dôvod?

V rokoch 1914 až 1918 si vyhlásilo vojnu vyše 30 štátov. Väčšina vrátnane Srbska, Ruska, Francúzska, Británie, Talianska a Spojených štátov stála na strane Dohody. Na druhej strane stáli Ústredné mocnosti – Nemecko, Rakúsko-Uhorsko, Bulharsko a Osmanská ríša. Z relatívne

Mnohí politici sú **odhodlaní zabezpečiť, aby sa pustošenie spôsobené prvou svetovou vojnou už nikdy nezopakovalo.**

Štáty Dohody sa pokúšajú predísť ďalším vojnám rokovaniami o mierových zmluvách a dohodami o obmedzení zbraní.

Nacionalistickí vodcovia v porazených štátoch **nabádajú k pomste a zneužívajú politickú a ekonomickú nestabilitu.**

Prvá svetová vojna nie je vojnou, ktorá ukončí všetky vojny.

ZLOM V DEJINÁCH EURÓPY

EURÓPA NA PRAHU VOJNY (1939)

V KONTEXTE

OBLASŤ

Diplomatické spojenectvá

PREDTÝM

1935 Nemecko a Británia podpisujú anglo-nemeckú námornú dohodu určujúcu relatívnu veľkosť ich námorníctva. Dohoda umožňuje Nemecku prekročiť tonáž stanovenú vo Versailleskej zmluve.

1936 Keď Čína a ZSSR podpíšu pakt o neútočení, Nemecko začne rokovať s Japonskom o Pakte proti Kominterne – dohode o boji proti komunizmu.

1937 K Paktu proti Kominterne sa pripája aj Taliansko.

POTOM

1940 Nemecko, Taliansko a Japonsko podpisujú Pakt troch veľmocí a zaväzujú sa k vzájomnej podpore.

1941 Hitler spúšťa operáciu Barbarossa – inváziu na sovietske územia, ukončujúcu pakt o neútočení medzi ZSSR a Nemeckom.

Hitler chce **napadnúť Poľsko**, ale vie, že **Sovietsky zväz by zasiahol**.

Británia a Francúzsko po Hitlerovom vpáde do Československa **upúšťajú od politiky ústupkov** voči Nemecku.

Nemecko a Sovietsky zväz podpisujú **pakt o neútočení**, v ktorom sa dohodnú na tom, že si **Poľsko rozdelia**.

Británia a Francúzsko sa zaväzujú, že ak bude Poľsko napadnuté, **západné mocnosti ho budú brániť**.

Nemecko môže zaútočiť na Poľsko a Británia a Francúzsko musia Poľsko brániť.

Európske štáty začali v roku 1939 podobne ako pred vypuknutím vojny v roku 1914 rýchlo vytvárať aliancie. Keďže ich neustále rozorvávala rivalita a vzájomný strach, potrebovali vedieť, kto zasiahne do prípadného sporu a na koho sa môžu spoľahnúť.

Mníchovská dohoda zo septembra 1938, na základe ktorej Británia, Francúzsko a Taliansko vyhovel

Nemecku a akceptovali jeho anexiu československých Sudet, vyvolala v Sovietskom zväze nedôveru, pretože bol z dohody vynechaný a veril, že Británia a Francúzsko presviedčali nacistické Nemecko, aby zamierilo na východ. Nacistické Nemecko však do pol roka Mníchovskú dohodu porušilo a 15. marca 1939 vpadlo na zvyšok územia Československa. Británia a Francúzsko sa následne

MUŽI... NEUSTUPUJÚ

PRÍPRAVY NA VOJNU (1939)

V KONTEXTE

OBLASŤ

Dosah na civilistov

PREDTÝM

1935 Hitler porušuje obmedzenia uložené Versaillskou zmluvou a zavádza v Nemecku brannú povinnosť.

1937 – 1938 Británia verbuje strážcov civilnej obrany pred náletmi, ktorí majú v prípade vojny dohliadať na dodržiavanie pravidiel zatemňovania.

POTOM

December 1941 V britskom zákone o vojenskej službe sa vyžaduje, aby sa všetky bezdetné vdovy a nevydaté ženy vo veku od 20 do 30 rokov hlásili do podporných vojenských služieb.

Január 1943 Nemecké ženy sú povolávané do civilnej služby.

1950 Nemecko ruší prídellový systém.

1954 Británia ruší prídellový systém po štrnástich rokoch od jeho zavedenia.

Kým európske armády čakali na vypuknutie bojov, civilisti sa museli pripravovať na rýchlo sa blížiacu vojnu. Vo všetkých bojujúcich krajinách bola znovu zavedená branná povinnosť. Nemecko ju zaviedlo už v roku 1935 a Británia začala v máji 1939 povolávať slobodných mužov vo veku od 20 do 22 rokov, pričom v deň vyhlásenia vojny rozšírila brannú povinnosť na všetkých mužov od 18 do 41 rokov. Okrem toho sa budovali aj „domáce armády“ poslov, sanitárov, záchranárov a hasičov, ktoré mali krajine pomáhať čeliť nepriateľskému útoku.

Evakuácia a prídely

Zároveň sa vypracúvali plány na evakuáciu najzraniteľnejších občanov z mestských častí, ktoré by sa mohli stať terčom bombardovania. Britská vláda v septembri roku 1939 spustila operáciu Pied Piper s cieľom evakuovať viac ako 1,5 milióna ľudí vrátane 800 000 detí. Vo Francúzsku vláda poverovala rodičov, aby svoje deti odviekli do bezpečia k príbuzným alebo náboženským organizáciám na vidieku.

Vo všetkých bojujúcich štátoch sa zaviedol prídellový systém. Nemecko prídellovalo potraviny od augusta 1939, pričom ľudia, ktorí významne prispievali k vojnovému úsiliu, dostávali prídely navyše. Británia v októbri 1939 rozbehla kampaň „Kopanie za víťazstvo“, ktorou vyzývala vlastníkov záhrad na pestovanie vlastných potravín, a prídellový systém zaviedla v januári 1940. Každá britská rodina dostávala prídellové lístky, za ktoré sa nakupovali potraviny (všetko okrem chleba a zemiakov) a šatstvo. ■

Francúzski branci sa v Paríži roku 1939 hlásia do služby. Francúzsko v roku 1935 predĺžilo vojenskú službu na dva roky.

Pozri: Nemecká expanzia 46 – 47 ■ Ustupovanie Hitlerovi 51 ■ Európa na prahu vojny 56 – 57 ■ Blesková vojna 70 – 75 ■ Pád Francúzska 80 – 87

ÚTOČTE HNEĎ, VO DNE AJ V NOCI

BITKA PRI ÚSTÍ LA PLATA (DECEMBER 1939)

V KONTEXTE

OBLASŤ

Útoky na mori

PREDTÝM

Jún 1935 Anglo-nemecká námorná dohoda obmedzuje veľkosť Kriegsmarine (nemeckého námorníctva) na 35 % Britského kráľovského námorníctva.

September 1939 Nemecké ponorky torpédujú britský parník SS *Athenia* a lietadlovú loď HMS *Courageous*.

Október 1939 Nemecká ponorka torpéduje britskú bojovú loď HMS *Royal Oak* na základni Scapa Flow na škótskych Orknejách.

POTOM

Február 1940 Hitler nariaďuje ponorkám, aby cielili na všetky nespojenecké plavidlá plávajúce k nepriateľským vodám.

1941 Ponorky sa začínajú zameriavať na americké loďstvo na východnom pobreží USA. Neskôr rozširujú operácie do Karibiku a Mexického zálivu.

Na začiatku vojny bolo najväčšou námornou silou Britské kráľovské námorníctvo. Veľkosť nemeckého námorníctva Kriegsmarine obmedzovala námorná dohoda, no Nemci obmedzenia obchádzali stavbou pancierových lodí – kompaktných ťažko obrnených plavidiel s mohutnými delami, ktoré Briti posmešne prezývali „vreckové bojové lode“. Nemci chceli ochromiť britskú obchodnú lodnú dopravu a zabrániť blokáde, ktorá by podkopala ich vojnové úsilie.

Pod palbou

Prvá veľká námorná bitka sa odohrala v decembri 1939 pri ústí rieky La Plata neďaleko Argentíny a hlavnú úlohu v nej zohrala pancierová loď *Admiral Graf Spee* pod velením kapitána Hansa Langsdorffa. Ten už v Indickom oceáne a južnom Atlantiku potopil deväť lodí a k ústiu La Plata zamieril v očakávaní, že tam nájde konvoj obchodných lodí. No čakali ho tam tri britské námorné plavidlá.

13. decembra tak na loď *Admiral Graf Spee* zaútočili britské lode HMS

Admiral Graf Spee sa na rozkaz kapitána Hansa Langsdorffa potápa. Langsdorff sa rozhodol loď radšej vyhodit do vzduchu, než nechať posádku bojovať vo vopred prehratom boji.

Ajax, HMS *Achilles* a HMS *Exeter*. Langsdorff ich však postupnou palbou donútil ustúpiť a s ťažkosťami sa doplavil do neutrálnych vôd prístavu v Uruguaji, kde smel zakotviť na 72 hodín. Briti zatiaľ vo fingovanom vysielaní BBC oznámili, že na miesto vysielajú ďalšie lode, a Langsdorff sa preto radšej rozhodol svoju loď potopiť. Britské námorníctvo považovalo tento výsledok za obrovské víťazstvo, čo značne povzbudzovalo jeho morálku, a Langsdorff sa o niekoľko dní zastrelil. Jeho posádka bola internovaná v Argentíne. ■

Pozri: Nedokonalý mier 20 – 21 ■ Potopenie *Bismarcku* 109 ■ Eskalácia ponorkovej vojny 110 – 113 ■ Vyvrcholenie bitky o Atlantik 214 – 219